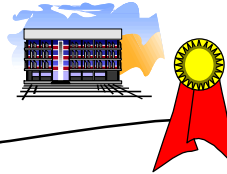

Державна
служба,
служба в органах
місцевого
самоврядування

Валентина Гошовська,
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри парламентаризму
та політичного менеджменту,
директор Інституту підвищення кваліфікації
керівних кадрів НАДУ

Спеціальність “Парламентаризм” у сучасних умовах підготовки керівних кадрів

У статті розглядаються теоретичні та емпіричні складові парламентаризму з позицій формування цього напрямку досліджень як самостійної наукової спеціальності. Висвітлено особливості еволюції парламентаризму та його сучасну українську специфіку. Запропоновано нові аспекти наукових розвідок у сфері парламентаризму відповідно до його інтегративної специфіки щодо юридичних, політичних наук і наук державного управління.

Ключові слова: парламентаризм, влада, державне управління, наука, дослідження.

In the article the theoretical and empirical components of parliamentarism are considered from the positions of the formation of this research direction as a scientific speciality. The features of evolution of parliamentarism and its contemporary Ukrainian context are described. It is proposed new aspects of scientific research in the field of parliamentarism according to its integrative specifics and legal, political sciences and science of state management.

Key words: parliamentarism, power, state management, science, research.

Постановка проблеми. Розвиток парламентаризму актуалізується з огляду на специфіку сучасного державотворення в Україні, що зумовлене пострадянською спадщиною та орієнтацією на демократичні стандарти сучасного цивілізованого світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Репрезентуючи основоположну складову парламентаризму, парламент є вищим представницьким і законодавчим органом будь-якої держави. Людство накопичило величезний досвід у парламентському будівництві. Витоки парламентаризму сягають

глибокої давнини, а як структурований і діючий інститут парламент розглядався як “рада знаті в англосаксонських королівствах Англії в VI-XI століттях” [1]. Зазначаючи різні зміни і модифікації, спираючись на рівень суспільного розвитку, враховуючи національні, регіональні, релігійні та інші фактори, парламентське будівництво вже в другій половині XIX ст. міцно посіло місце в державній ієрархії. Парламентаризм сьогодні – це діюча система державного управління, яка прагне до забезпечення правового функціонування життя суспільства. Звідси – зв’язок і взаємодія законодавчої та виконавчої влади у виконанні такого завдання. Відсутність структурованого політикуму, слабка політична еліта, низька загальна політична культура зводять до мінімуму зусилля всіх гілок влади. Тому парламентаризм слід розглядати не тільки як явище політико-правового характеру, а і як феномен, що має соціально-культурне значення.

Підвищений інтерес сучасних українських наукових і політичних кіл до розвитку парламентаризму пояснюється існуванням низки проблем теоретичного і практичного характеру, пов’язаних з розвитком вітчизняного конституціоналізму в цілому. Перспективам розвитку парламентаризму як форми правління в Україні присвячена стаття Р.С.Мартинюка [2], інституціалізацію парламентаризму вивчав В.Н.Соколов [3]. Світовий досвід інституту парламентаризму з погляду розв’язання державно-політичних конфліктів досліджував В.Д.Воднік [4]. Різні аспекти проблем формування парламентаризму в Україні та світі вивчають також сучасні вітчизняні вчені: В.Журавський [5], А.Заєць [6], Кампо [7], М.Козюбра [8], О.Ющик [9], В.Борденюк, Г.Журавльова [10], В.Шаповал [11], Ю.С.Шемшученко [12].

Мета статті – вивчення особливостей парламентаризму з огляду на необхідність адекватної, компетентної корекції відносин суспільство – публічна політика – влада в інтересах консолідованого цивілізованого розвитку Української держави.

Виклад основного матеріалу. Розвиток парламентаризму актуалізується специфікою сучасного державотворення в Україні. Парламентаризм розглядаємо як специфічне явище та інститут представницької і законодавчої влади в державі. Парламентська специфіка трактується нами як елемент публічної політики, оскільки він виступає сполучною ланкою взаємовідносин суспільства і держави. Під “публічними” розуміємо аспекти людської життєдіяльності, які вимагають урядового чи соціального регулювання, втручання або спільних дій [13]. Такими є загальні підходи до вивчення теоретико-методологічної суті парламентаризму.

Недоліки у функціонуванні сучасного українського інституту парламентаризму зумовлює інерційність вітчизняної системи державного управління. У зв’язку з цим першочерговим завданням вважаємо формування дієвої дієздатної системи зворотного зв’язку між соціальним середовищем

і системою державної влади. Існуючі проблеми державної влади з метою корекції в інтересах цивілізованого поступу, досліджують складові науки державного управління, серед яких важливе місце займає парламентаризм. Опрацювання теоретичних та практичних засад парламентаризму і методологією їх корекцію в руслі демократичного розвитку суспільства здійснює кафедра парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України (НАДУ). На сьогодні це єдина в Україні кафедра, яка розробляє теоретичний та емпіричний масив інформації стосовно функціонування інституту парламентаризму в Україні.

Кафедру парламентаризму та політичного менеджменту створено 10 липня 2009 р. за сприяння Верховної Ради України. Спираючись на європейський та світовий досвід, слухачі НАДУ отримують нові знання з політико-правового регулювання парламентської діяльності, регламентних процедур, організації (кваліфікованої участі) і забезпечення законодавчого процесу в Апараті Верховної Ради України, аналізу політики, стратегічного менеджменту державного управління, навички оцінювання наслідків та ефективності виконання державних програм тощо.

Подібні до поставлених кафедрою завдань серед країн СНД реалізує Центр парламентаризму при Президентові Російської Федерації (РФ). На базі вказаних центрів підвищення кваліфікації проходять спеціалісти, які працюють в державних установах Російської Федерації. Російський Центр парламентаризму здійснює підготовку за напрямками “Спеціаліст з парламентської діяльності”, “Організація парламентської діяльності”, “Інноваційне управління розвитком муніципальних об’єктів”, “Профілактика корупційної діяльності”. В Москві функціонує кафедра публічної політики Національного дослідницького університету “Вища школа економіки” (НДУ “ВШЕ”). Серед курсів, що вивчаються науковцями кафедри і викладаються слухачам, – курс “Права людини і демократичне управління”. В планах кафедри парламентаризму та політичного менеджменту НАДУ – встановлення наукових контактів та обмін досвідом роботи з Центром парламентаризму при Президентові РФ та кафедрою публічної політики НДУ “ВШЕ” щодо підготовки кадрів державного управління, адже розвиток парламентаризму в Україні є актуальним з огляду особливості сучасного державотворення в контексті специфіки пострадянської спадщини та орієнтації на демократичні стандарти сучасного цивілізованого світу.

Як галузь наукових досліджень, на нашу думку, парламентаризм виходить за межі політичних і юридичних наук та науки державного управління. Змістом цього інтегративного напрямку вбачаємо дослідження теорії, історії і практики парламентаризму як провідної ланки державотворчого процесу; вивчення системи організації міжнародної співпраці у сфері державної влади та державного управління, провідну роль у якій відіграють

представницькі колегіальні органи, дослідження їх функцій під час здійснення державної влади тощо.

У сфері компетенції різних галузей наук парламентаризм як напрям передбачає такі дослідження:

У юридичних науках:

- конституційна, законодавча та інша нормо-правотворча діяльність парламенту;

- парламентаризм як механізм формування системи міжнародного права;

- правова регламентація діяльності парламенту та інших органів представницької влади, їх структурних підрозділів, апарату, посадових осіб, депутатів;

- механізми імплементації міжнародного права в національному законодавстві;

- виборче законодавство тощо.

У політичних науках:

- теорія та історія парламентаризму;

- сутність, зміст, основні категорії, поняття, принципи, методологія парламентаризму;

- проблеми розвитку вітчизняного парламентаризму;

- парламентаризм як форма народного представництва та система політичного управління;

- міжнародний парламентаризм: діяльність міжнародних колегіальних представницьких органів;

- теорії, концепції, доктрини парламентаризму, світові тенденції та порівняльний аналіз їх розвитку;

- зарубіжний досвід парламентаризму: специфічні риси та особливості; національні особливості, традиції, етапи, вітчизняний досвід становлення парламентаризму;

- принципи та механізми прямої і представницької демократії;

- теоретико-методологічні засади та засоби публічної політики;

- виборчі системи і механізми: становлення, трансформація, розвиток; види виборчих систем; роль виборчої системи та практики виборів у формуванні органів представницької влади; перспективи розвитку і вдосконалення виборчої системи України;

- виборчі технології;

- формування та діяльність Верховної Ради України; організація, функції, повноваження, форми роботи, регламент; парламентські партії, фракції, комітети та комісії;

- інституційні форми, регламентація та механізми діяльності парламентської опозиції;

- місце Верховної Ради України в політичній системі та громадянському суспільстві України; практика реалізації взаємодії парламенту з суб'єктами політичної системи та громадянського суспільства України;

- закономірності, детермінанти та напрями розвитку українського парламентаризму тощо.

У науці державного управління:

- парламентські процедури, механізми взаємодії органів представницької влади, їх структурних підрозділів, апарату, депутатів;
- статус, обов'язки, права, гарантії забезпечення повноважень та недоторканності депутатів, інших посадових осіб парламенту;
- професійні характеристики депутатського корпусу;
- робота депутатів у виборчих округах та серед населення; звітність депутатів перед виборцями та контроль виборців за їх діяльністю;
- діяльність Верховної Ради України в системі гілок державної влади: принципи, особливості організації та взаємодії; система організаційних структур, пов'язаних із взаємовідносинами парламенту та інших органів державної влади; механізм взаємодії глави держави, парламенту та уряду;
- науково-експертне та інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Верховної Ради України; політична аналітика в парламентській діяльності;
- парламентські зв'язки з громадськістю;
- забезпечення та реалізація функцій патронатних служб органів представницької влади;
- культура парламентаризму та парламентська етика;
- інститут омбудсмана; діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- механізми державного регулювання виборчих процесів тощо.

Основні напрями перспективних досліджень:

- пошук, вивчення і узагальнення наукових та інформаційних джерел щодо теорії, історії і практики парламентаризму та діяльності Верховної Ради України;
- формування оригінальної методології дослідження розвитку парламентаризму та участі Верховної Ради України у вітчизняному державотворчому процесі;
- комплексне дослідження історії вітчизняного парламентаризму – виявлення характерних національних традицій, особливостей, детермінант та проблем сучасного етапу його розвитку;
- дослідження еволюції сучасної політичної еліти України, виявлення механізмів сприяння процесам її формування, ротації та участі у вітчизняному державотворенні;
- окреслення системи й механізмів взаємодії Верховної Ради України з іншими суб'єктами політичного і державного управління України, органами місцевого самоврядування;
- удосконалення засобів взаємодії Верховної Ради України з іншими суб'єктами політичної системи (політичні партії, громадсько-політичні

організації і рухи, релігійні організації, недержавні аналітичні центри тощо), громадськістю та суб'єктами ринкової економіки;

- розроблення концептуальних засад наукового, експертного та інформаційно-аналітичного супроводу діяльності Верховної Ради України;

- узагальнення практики участі Верховної Ради України, її органів і апарату, народних депутатів України у процесах формування і реалізації державної політики України й надання практичних рекомендацій щодо їх удосконалення;

- вивчення, аналіз та узагальнення зарубіжного досвіду розвитку парламентаризму й реалізації державотворчої ролі національних парламентів країн розвиненої демократії;

- вироблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів функціонування (виконання представницьких і законодавчих функцій) Верховної Ради України, її апарату, регламенту; організації роботи і взаємодії комітетів та інших робочих органів, народних депутатів України;

- розробка та впровадження новітніх засобів і технологій професійного навчання (підвищення кваліфікації) народних депутатів України, депутатів місцевих рад та працівників апаратів органів представницької влади України [14].

Висновки. Введення наукової спеціальності “Парламентаризм” у систему суспільствознавчих наук є цілком реальним. Подальший розвиток навчальної спеціальності “Парламентаризм та парламентська діяльність” виправданий з погляду необхідності ефективного кадрового забезпечення цієї сфери державного управління.

Наявність можливостей для навчання має велике значення для розвитку потенціалу парламентарів і співробітників апарату парламенту в галузі законодавчого і бюджетного процесу, здійснення наглядової і представницької функцій парламенту. Це може сприяти вдосконаленню внутрішніх структур і процесів, розвитку інфраструктури для підвищення якості роботи і потенціалу парламентарів та співробітників апарату з метою більш ефективного виконання ними своїх обов'язків.

Список використаних джерел

1. Политика. Толковый словарь: рус.-англ. – М. : ИНФРА ; Весь Мир, 2001. – С. 420.

2. Перспективи розвитку парламентаризму як форми правління в Україні [Електронний ресурс] / Р. С. Мартинюк // Часопис Національного університету “Острозька академія”. – 2012. – № 1(5). – (Серія “Право”). – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12mrspvu.pdf>

3. Соколов В. Н. Парламентаризм как политический институт / В. Н. Соколов // Вісн. СевНТУ: зб. наук. пр. – Севастополь : [б. в.], 2010. – Вип. 112. – С. 76–78. – (Серія: Політологія).

4. *Воднік В. Д.* Інститут парламентаризму у розв'язанні державно-політичних конфліктів: світовий досвід / В. Д. Воднік // Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х. : [б. в.], 2011. – № 7. – С. 155–163.

5. *Журавський В.* Парламент України в системі органів державної влади / В. Журавський // Парламентська реформа: теорія та практика : зб. наук. пр. К. : [б. в.], 2001. – Вип. 6. – С. 86–96.

6. *Заєць А.* Потрібне нове “прочитання” українського парламентаризму / А. Заєць // Віче. – 1998. – № 11. – С. 35–42.

7. *Кампо В.* Проблеми еволюції урядової влади / В. Кампо // Укр. право. – 1995. – № 1 (2). – С. 21–23.

8. *Козюбра М.* Державна влада: межі здійснення та форма організації / М. Козюбра // Укр. право. – 1995. – № 1 (2). – С. 4–13.

9. *Ющик О.* Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні / О. Ющик. – К. : Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 1997. – 190 с.

10. *Шаповал В.* Парламентаризм і законодавчий процес в Україні / В. Шаповал, В. Борденюк, Г. Журавльова. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – 216 с.

11. *Шаповал В.* Зарубіжний парламентаризм / В. Шаповал. – К. : Основи, 1993. – 143 с.

12. *Шемшученко Ю. С.* Проблеми українського парламентаризму у світлі конституційної реформи в Україні / Ю. С. Шемшученко // Стратег. пріоритети. – 2008. – № 2 (7). – С. 99.

13. *Парсонс В.* Публічна політика: Вступ до теорії і практики аналізу політики / В. Парсонс. – К. : Видавн. дім “Києво-Могилян. акад.”, 2006. – С. 29.

14. *Кальниш Ю. Г.* Політичні системи та процеси : метод. рек. до вивч. навч. дисципліни / Ю. Г. Кальниш. – К. : НАДУ. – 52 с.

Валентина Гурієвська,

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри парламентаризму

та політичного менеджменту НАДУ

Соціально-психологічні аспекти формування та реалізації кадрової політики в державному управлінні

У статті з'ясовується роль соціально-психологічних аспектів формування та реалізації кадрової політики в державному управлінні, аналізуються провідні тенденції розвитку та вплив соціально-психологічних факторів у сфері державної кадрової політики в сучасних умовах. Обґрунтовується необхідність упровадження нової гуманістичної парадигми державної кадрової політики, спрямованої на співвіднесення суспільних потреб з потребами особистісного розвитку індивіда.